

Autorka	Stefania Zahorska
Tytuł	<i>Smocza 13. Dramat w trzech aktach</i>
Wydawnictwo	Oddział Kultury i Prasy 2. Korpusu Biblioteka Orła Białego
Miejsce i rok wydania	Rzym 1945
Gatunek	dramat wojenny
Słowa kluczowe	getto warszawskie, heroizm, powstanie, strach, Zagłada, Żydzi
Wątki obyczajowe	[brak]
Realizacje	[brak informacji]

Inne wydanie: „Nowa Polska”, Londyn 1945.

Słowo wstępne wygłoszone na wieczorze PEN Klubu Polskiego w Londynie, podczas którego odczytano dramat – dramat wspólnoty, dramat ofiar.

Czas akcji: lipiec 1942, epilog: maj 1943

Miejsce akcji: getto warszawskie

Osoby: kupiec Salomon Rotman i jego żona Rotmanowa, przedsiębiorca budowlany Zygmunt Birenzweig i jego żona Matylda, Profesorowa, Basia, robotnik Szloma, Andrzej (narzeczony Basi), tragarz Jakub, Kluger, Gliksman, Mały, Regina Feigenblat, piekarz Dawid Stram, Doktor i in.

Uwagi: dramat wspólnoty, która walczy z własnym strachem; dramat o przemianie – od kurczowego trzymania się życia do akceptacji nieuchronności śmierci i wyboru śmierci heroicznej w powstaniu.

Prolog.

Nieudana próba przemytu kartofli do getta. Ginie handlarka zastrzelona przez niemieckich żołnierzy.

Akt I

Akcja rozgrywa się w mieszkaniu Rotmanów przy Smoczej 13. Basia rozmawia z Profesorową o swoim narzeczonym Andrzeju i listach, które od niego dostaje o życiu poza gettem. Krążą plotki, że Niemcy będą „wywozić”. Birenzweig i Jakub informują pozostałych, że Judenrat ma wybrać Niemcom 6 tys. Żydów. Rotmanowie nie mogą uwierzyć, że zasiadający w Judenracie Doktor i inżynier Leman mogliby się na to zgodzić. Przychodzi

Lemanowa, zarzeka się, że nic nie wie. Twierdzi, iż jej mąż obiecał, że się zabije, jeśli zażądamy od niego czegoś, czego nie będzie mógł spełnić.

Do mieszkania wchodzi Doktor – wszyscy są przerażeni, że przyszedł wybierać starych i chorych do deportacji. Doktor jednak został wezwany przez Matyldę do jej chorego dziecka. Prosi ją jednak, aby przysłała z dzieckiem do szpitala, ponieważ nie ma przy sobie żadnych leków. Okazuje się, że Jakub pracował jako tragarz dla Rotmana. Rotmanowie przekonują Jakuba, żeby sam się zgłosił do Niemców – ze względu na karnację w razie czego będzie mu łatwiej udawać goja, musi tylko zgolić brodę. Matylda z dzieckiem wychodzi do szpitala, prosi Birenzweiga, aby z nią poszedł, mężczyzna jednak zostaje w mieszkaniu. Wpada Basia i informuje, że Niemcy właśnie wchodzi do ich budynku. Jakub uśmiechając się wychodzi.

Akt II

Akcja rozgrywa się w piwnicy, gdzie Kluger, Mały i Gliksman dyskutują, jak najlepiej zachęcić mieszkańców getta do powstania – Kluger jako socjalista odmawia stosowania w odezwie nawiązywania do mistyki żydowskiej. Przychodzą Szloma i Andrzej, który przemycił do getta nowe czcionki. Żydzi wypytują Andrzeja o sytuację na zewnątrz i o stanowisko AK wobec ewentualnego powstania w getcie. Chłopak wyjaśnia z jak wielkim ryzykiem – dla całego podziemia byłby przemyt broni do getta. Decyduje się jednak, że sam tę broń dostarczy. Prosi również Szloma, aby zaopiekował się Basią. Okazuje się, że Niemcy nakryli skład broni, a podczas ostrzału zginęła cała jego grupa – tylko Andrzej ocalał, ale jest poszukiwany. Jego matkę zabrano do obozu, chłopak nie ma gdzie mieszkać i nie ma już nic do stracenia.

Do piwnicy wpada Basia – jest przekonana, że Andrzej przyszedł, aby zabrać ją z getta. Andrzej wyjaśnia jej, że to niemożliwe. W piwnicy pojawia się też Lemanowa z córką w poszukiwaniu kryjówki. Grupa wysyła ją jednak na strych, choć wiedzą, że Niemcy ją tam znajdą, jednak tylko w taki sposób mogą zachować istnienie drukarni w tajemnicy. Później rozmawiają o przygotowaniach do powstania. „Trup”, który cały czas leżał przed budynkiem, podnosi się. Okazuje się, że to Jakub.

Akt III

Mieszkanie Rotmanów. Profesorowa i Szloma wprowadzają Jakuba. Rotman wypytuje go, co się wydarzyło. Jakub nie chce mówić. Rotmanowa próbuje zdyskredytować Jakuba. Następnie bierze się za gotowanie zupy z mąki. Szloma stara się wytłumaczyć całej

grupie, że tak czy inaczej Niemcy ich wymordują i w związku z tym muszą walczyć, aby uniknąć dalszego poniżenia.

Przychodzi Matylda bez dziecka, jest odmieniona i zdenerwowana. Rotman godzi się z Jakubem. Basia komunikuje, że inżynier Leman się otrął, nie chcąc spełnić niemieckich żądań, choć Niemcy wzięli jako zakładniczkę jego żonę. Rotman i Jakub mówią o wagonach, dołach, o tym, czego „świat nigdy nie widział”. Dawid i Regina chcą oddzielić się od grupy i gdzieś się schować przed Niemcami. Birenzweig – który poszedł w międzyczasie do szpitala/sierocińca, gdzie wcześniej wysłał Matyldę – wraca wstrząśnięty. Niemcy wywieźli wszystkie dzieci, a Doktor dobrowolnie poszedł z nimi. Do budynku zbliżają się Niemcy. Grupa barykaduje się w mieszkaniu.

Epilog:

W mieszkaniu Rotmanów znajdują się zabarykadowani powstańcy: Kluger przy mapie, Mały przy karabinie maszynowym. Wchodzi Gliksman, przynosząc informacje z terenu o zniszczeniu jednego oddziału S.S. i unieszkodliwieniu dwóch czołgów. Osaczeni powstańcy postanawiają zrobić ostatni, właściwie samobójczy „wypad”, podczas gdy jeden z nich (Josek) zostaje, aby wysadzić dom. Kluger krzyczy: „Giniemy wolni – za wolność”.

Oprac. Agata Łuksza